

Timahava oll' sääne Lindora laat, nigu tä periselt olõma piässi

Kae lk 3

Täüdə är võro-keeline ristsõna!

Kae lk 4

Tulõva aasta Võro-Seto tähtraamat om valmis

Kae lk 4

Sõnameistri naaruti Vanan-Koiolan publikut. Rehekuu viimätsel pääväl naaruti Vana-Koiola rahvamajan publikut Põlvamaa sõnakunsti meistri. Püüne pääle astsõva laheda muti Lahedalt, Vastsõ-Kuustõ folklooripunt Kõivokõsõ, Leevi lusstaka vanaimä (pildi pääl) ja ütsikesinejä Ökva Margit. Rahvas valisi hindä lemmitkus sõnameistris Laheda laheda muti Tooni ehk sis Vestla Toomassõ.

PERLOVI BIBI pilt

Katõkeeline tulõva aasta sainakallõndri

Telli saa võro- ja eestikeelist sainakallõndrit 2021. aasta-gas. Kallõndrin omma kirän võrokõisilõ tähtsä pühä ja tähtpäävä. Egä kuu kotsilõ om üts võrokeeline tark vai krutskilnõ üteliis.

Kallõndri tegemist kõrraldas Võro instituut. Sainakallõndrit saa osta ja telli Võro instituudin (Tarto tn 48, Võro) vai e-poodin Uma Puut. Näädüse ja teedüs omma üllen e-poodin: umapuut.ee.

Kaadri ilolugõmisõ võistlusõ võiduklipist «Sadra mõts». Lugõja Saarõ Hipp ja Raju Eliisabet võti uma luulõlugõmisõ üles telefoniga Sadramõtsa bussipiätuse man.

Adsoni-võistlus videon

RAHMANI JAN

Sännäst peri võro luulõtaja Artur Adsoni nimeline ilolugõminõ, midä om peetü 1999. aastagast pääle, teti timahavva videoklippe esitämise vormin. Võistlusõlõ saadõti 32 videot, üldvõitjas tunnist hindamiskogo Raju Eliisabeti ja Saarõ Hipõ esitet-lavastõt luulõtusõ «Sadra mõts».

«Tuu, ku suurõ armastusõ ja hoolõga olli ilolugõja uma klipi tennü, tege süäme lämäs ja and julgust usku võro keele püsümiste,» selef võistlusõ kõrraldaja Allasõ Tiia Võro instituudist.

Võistlusõlõ saadõti mitmõ autori luulõtuusi, a kõgõ inämb iks Adsoni ummi. Hindamiskogo valisi parõmba vällä viien katõgoorian. Kõgõ inämb punktõ sai žürii käest Kääpä kooli 8. klassi tütrigu Raju Eliisabeti ja Tarto ülikoolin aoluku opva Saarõ Hipõ loet luulõtus «Sadra mõts», mille om kirotanu Saarõ Evar.

«Ollimi Hipõga Elopärli kohvikun ja lugõsimi Saarõ Evari luulõtuusi. Sis jäi tuu luulõtus silmä. Nakassimi tuud lugõma ja löüdsemi, et taa om taa, midä mi otsimi,» selef Raju Eliisabet võiduvideo saamist. «Hää oll lukõ ja üles filmi oll kah väega-väega vahva,» võtt tä pikäst võttõpäävast vällä tulnu video tegemise kokko.

TIMAHAVADSÕ ADSONI ILOLUGÕMISÕ VÕISTLUSÕ PARÕMBA LUGÕJA:

Latsiald–1. klass

- MÄGI MIRTEL (5a) Põlva Pihlapuu latsialast.
- MÖTTUSÕ KATARINA Mõnistõ kooli 1. klassist (lugi üten uma kooli 3. klassi opilasõ LÄNIKU MARLEENIGA).

2.–4. klass

- LUMI KERT, VOITKA JAANIKA ja TAABERI EMILI Võro Keskliina Kooli 4.b klassist (loiva üten VALSI KRISTIGA).
- ADAMSONI ROMET Mõnistõ kooli 3. klassist.
- PIIRJÕE RALF Mõnistõ kooli 3. klassist.

5.–9. klass

- RAJU ELIISABET Kääpä kooli 8. klassist (lugi üten SAARÕ HIPÕGA).
- SAARÕ HINDRIK Osula põhikooli 5. klassist.

10.–12. klass

- KUNINGA ARMAS Vahtsõliina gümnaasiumi 12. klassist.
- PARHOMENKO AADI Tarto Hugo Treffneri gümnaasiumi 11. klassist.

Põlvõst põlvõ

- KOKMANNI JOANNA Rāpina ütisgümnaasiumi 3.b klassist ja RAHA-SEPÄ RAINER.
- PLAADO MARITTE ARIANNE Vilustõ põhikooli 6. klassist, PLAADO RENET Veriora latsialast Önneseen ja PLAADO MARI.

Vahtsõliinan tetäs väikeisi latsi mängotsõõri

RAHMANI JAN

Seost sügüsest om Vahtsõliinan valla lānnü väikeisi latsi mängotsõõr. Kõrd nädālin saias kokko ja tetäs latsiga üten päämidselt vanaaoliidisi laulumängõ ja hüpitämist.

Mängotsõõri vidajā Külvi Marit om peri Rõngu kandist, a parhilla eläs Vahtsõliina kandin. Tä seletäs, et mängotsõõr om mõtõld latsilõ vannusõn kümme kuud kooni kolm aastakka. Marit om opnu käsitüüd, a regilaul om tälle kõgõ miildünü.

Latsiga tetäs säändsit laulõ ja mängõ, kon nii latsõ ku vanõmba saava üten tetä. «Vähāmbile

latsilõ miildüs rütm ja hüpitämine,» seletäs Külvi Marit. «Suurõmba saava jäl laulõ perrä sõnno ja liikmist oppi ja liikmisõ perrä ka sõnno miilde jättä.»

Päämidselt pruuv tsõõri vidajā mängmise mano löüdä umakandi umakeelitsit laulõ. Noid kaes tä regilaulu teedüssekogost, kost saa märksõna perrä otsi. «Tahas tetä egä nātāl veidükese tõistmuudu, et latsil olõs huvitav. Sis om hindāl kah huvitav.»

Kokko käüdäs neläpäivilde Vahtsõliina rahvamajja. Parhilla käü mängotsõõrin ummi latsiga kolm immä. A huviliidsi oodõtas viil mano. Ligembät teedüst saa Mofovihust leheküle «Vahtsõliina latsi mängotsõõr» päält.

RAHMANI JANI PILT

Vahtsõliina latsi mängotsõõri minevānelāpāāvāne kokkosaaminõ.

Kell 17.30 ILOÕDAK

KIRÄSÕNA:
RAAMADU
„VÖRUEELSEID
VANASÕNU“
VÄLLÄNÄÜTÄMINE

ELLÄV SÕNA:
VÖRO DRAAMASTUUDIO
VANNUSÕNNUKAVA
„SEOSAMA VANA JORO“

MUUSIGA:
KAISA KUSLAPUU
(LAUL, KLAVVÕR JA
TOROPILL)

Kell 19 FILMIÕDAK

VIDEO:
ADSONI
LUULÕLUGÕMISÕ
VÕISTLUSÕ
VÕIDUKLIPI

ELLÄV SÕNA:
JUTUAJAMISÕ
FILMITEGIIDEGA

FILMI:
ANNA HINTSI LÕHÜFILMI
„JÄÄ“ JA „VABA MAA“
KERLI KIRCH
SCHNEIDERI LÕHÜFILM
„VIRAGO“

VALLALÕ KOHVITARÕ!

SISSEPÄSEMINE PRII

M Ä R G O T U S

Trummi ja vilega nätäl

Käen om võro keele nätäl. Trummi pörisõsõ ja fanfaari mängvä. Egäst ussõst ja aknõst tulõ sisse võro kiil. Tiit raadio vallalõ, säääl kah. Läätt vällä, kumastut jälki võro keele otsa. Ei saa timäst üle ei ümbre.

Timahavanõ võro keele nätäl om kuigi esieräldiselt vahtsõ vun-giga. Tuu tulõ tollõst, et inemise tahtva umma kiilt kõnõlda. Võro keelega kõüdetü lätt henge. Ümbre käü paarsada võro keele agen-ti, om hulga noid, kiä tegevä mängu «Võrokõsõ välläkutsõ». Ka Vana-Võromaa kooli ja latsiaia omma seo nätäl hulga võrokeelit-sembä ku muul aol.

Sääne taa om, mi Võromaa. Ja sääne om võrokõsõ heng, miä pidä väega tähtsäs uman keelen kõnõlõmist. Uma kiil om võro-kõisi hindätiidmise kõgõ tähtsamb osa.

Seo nätäl and vahtsit mõttit, kuimuudu esihindäs jäiä. Kimmä-le saa egäüts taast nädälist härgütüst pikembäs aos ja uma keele kõnõlõminõ ja taa pääle märgotaminõ saa ei nädäliga otsa, a saa hoobis vunki mano.

RAHMANI JAN,
Uma Lehe päätoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Mofovihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja:

Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja:

Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja:

Laivi Org, laivior@gmail.com

Latsinuka toimõndaja:

Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja: SA Kultuurileht, kl.ee

Tellmine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Kiri Kapstamäelt

Kirānik LUMISTE KATI and värskit mõttit,
kuimuudu egäpäävaello vaeldust lõüdä
ja märgotas tuust, miä parasjago
süäme pääl.

Muinasjutumaa

Süküs om illos ja hallõlik aig. Kõgõ tulõ sügüse miilde Puš-kini «Eleegia».

Seeniaoni, ku lehe puun, om hengele hää tsipa kirivāt Eestimaad pite ümbre rännä-dä. Koolivaheaig oll' õkva nigu tuusjaos mõtõld. Sõidi katõ lat-sõga Saarõmaalõ, et mandrist puhada ja hinnäst meretuulil karmistõ hellätä laskõ.

Avasti võluma Tornimäe kü-län. Viikingide aigu ehitedi sinnä muul, miä jõudsõ vällä tuuaigsõ tulõtorni ala. Muuli jaos veeti va-nast linnussõst kivve kokko.

Mäe pääl om õigõusukerik. Mu 14aastanõ poig ronõ ütēn papiga kerigutorni ja sai kel-lä lüvvä! Mu jaos oll' seo nigu pühitsüs mu pojälõ mehes saamisõs. Pilt tuust, kuis mi kolmõaastadsõ Lindaga säääl all kellä lüümist kulssimi, lää ei arvada ilmangi meelest.

Hää inemise Tornimäe kõstrimajan kõnõli juttõ umast elost, ku äkki koputõdi ussõ pääle ja tulf nurpaar, kiä plaansõ laulatust. Tulli pallõ-ma õnnistust. Nä es ütēle tuud esi, a tuu paistu näist nii kõ-vastõ vällä, et ma pidi seo esi rõõmuga sõnnu sisse pandma.

Sannakõnõ tekk meid kõi-gist ilmapattõst puhtas ja ker-ge oll' säääl Tornimäel hengädä. Illadsõ vabarna, makõ tomadi kasvumajast, kuldnõ lehe-valgus. Rehekuu lõpun vabar-nit kořada om suur õnnistus!

A ka Võromaa jõud inemiisi näoga egäle poolõ, ka väiku-he Tornimäe puuti, kon kitsi-de riolidõ vaihõl uno vaband ja ma vastsi: «Olõ-i hätä!» Tä kostõ, näüdaten mu rõnnamär-gi «Kõnõlõ mukka võro kiilt!» pääle, et inämb tä ei kõnõlõ, a üles kasvi Lasva küle all. Nii mi säääl riolidõ vaihõl heietimi Võromaast ja võro keelest. Il-los oll'.

Ja neo kiviaia... Näil om määnegi esieräline vägi. Ku iks latsiaia ümbre känd hin-näst võimsa kiviaid, sis tuu pilt jääs arvada egävadses uma väega latsõ henge. Aituma, muinasjutumaa!

Ütte tiä kimmähe. Ku läät rändämä, kasvai naabriküllä, võit lõüdä imeliidsi inemiisi ja kotussit, miä sinno üllätäse ja väke mano andva.

PS. Kutsu huviliidsi 12. märdi-kuul Võrol kosmilidsõ ühendü-se helürännakulõ. Teedüs ja kirjapandminõ hundva48@yahoo.com.

Üts küsumüs

Võro gümnaasiumi eesti kee-le ja kirändüse oppaja PILLE VESTA, mis tunnõ om olla op-paja aasta koolin 2020?

Tunnõ om hää. Taad es olõs mõistnu arvada, et mi kuul edi-mädses tulõ, a ku naata mõt-lõma, sis ei olõ midägi imes panda: elo kiis, tüüd tetäs pallo, vahtsist mõttist haardas kinni ja mindäs näidega lõpuni vällä.

Vahel kül mõtlõt, et perä-kõrd haarti nüüd liiga suur suutäüs, a jäl tulõ vällä, et mi nuuri ja oppajidõ jaos ei olõ säänest sõnna nigu «võimatu» olõmahki.

Küsse RAHMANI JAN

Medägi peat
märguta olõma

Põra om üle pikä ao sääne põn-nõv aig, ku muud kah lukõ, kaia ja kullõlda om ku tuust koroo-nast. Keväjelt es tahaki enämb raadiod valla tetä, selle et pääle ilmatee, medä om targõmb ak-nõst uuri, ja tuu, mitu inemist, ja mis päätähtis, mitu protsenti mi hulgast jäl tõbitsõs om jäänü ja ku haigõ na parasjagu omma, muud es kuulõki. Õigõ külh, pellädä ja ette kaia haigusõ peräst tulõ, a ku tuud juttu hom mugust õdaguni ega poolõ tunni takast lastas, sis või olla nii, et nuu, kiä pelgäse, pelgäse ülearu ja tegevä tuu pe-räst õkva lolluisi, a kel tuu kitet matsimõistus ammu umma tiid lännü, rändäse ringi ja pedävä pitu ja naarva viil tõisi hoitmist. Ja tuu hädä kah, et medä roh-kõmb ütēte ja tuudsamma kõnõl-das, tuu rutõmb ta kõrvu vahelt märki maha jätmädä läbi lätt.

Nii et peris ikäv oll' vahel. A no om tõnõ tubakas. Tuud, mea säääl pääliinan, riigi kõgõ targõmbõide mehi ja naisi siän tetäs, om umaette ooper. Tuuga ei mõista nigu ütēn märgutagi. Ja tõnõkõrd ei taha ummi kõrvu uskõ, määntseid sõnnu harit ja ilma nännü inemise tarvitadsõ. Tuuperäst ütēla nigu vanast mu kaonu vanalell, et mis ma, rummal maainemine, üldä mõista.

A tuu söögivärgi üle saat jälle märguta ja targuta. Süümä peami mi kõik, ega päivi mitu kõrda, tuu jutt joba külmäs ei jätä. No mea arvada uudissõst, et om olõman

MUTSU MARGUSSÕ PILT

sääne tõpratõug, kelle lihakilust võit 500 euri küüssü ja medä sääntse hinnaga ostõtas kah. Mis imeasi peat tuu olõma ja kohe om jälleki jäänü mi mõistus. Üts hää tutvva ütēl ildaaigu peris õigõdõ, et mõni om nii rikas, et ei tiia enämb, medä henele sisse aia, ja säälsaman om nii pallu inemiisi puulnällän.

Jutu tuust, et ei olõ hää ilu-sa karvaga mõtsaeläjeid puurin kasvata, et naide nahk sis turu pääle viia, es paku ka vast vääga märgutamist, selle et pallu meil siin naid kallid kasukõid ostõtas, päälegi ku õigõ talvõgi enämb ei olõ. Siski, ku kähripini nahk jälle muudu lännü, sis olõs nuid tege-läisi vähämb suvõl aian marju söömän ja sügüse ubinõid tsurk-man. Ja ei olõ naile määnestki puuri vaja, na kasusõ puhmõ all esi! Jahimehe asi ollu ennegi sanitaarraiet tetä. A näet, ei taha kiäki enämb nelikümment vai enämb aastaiga tagasi moodun ollu mütse ja kraesid.

Munajant lätõ õigõ imeligus ja võit pääd süütmä! Ma saa arru, et egäüts või vaban riigin süv-vä, mea targõmbas pedä. Kiä rohkõmb liha ja kardulit, kiä kerembäid süuke. Kelle kõtt pi-mä ei kanada, saa tuust esi arru ja juu medägi muud. Ja ku mõni om nõus võttunu, et süü ennegi taimõkraami, sis tekkü nii pää-legi, ku taalõ miildüs. A et no om määnegi kamp pähä võttanu, et na kiildvä poodin sääntseide kannu munõ müümise, kiä väl-län värsken õhun esi haina kak-sada ja sapitsa ei saa, sis tükis tuu asi mitme otsaga olõma. Kuis tuu

elu sis edesi lätt ja kost võtva poo-di nuu hää elu päält peri kannu muna? Konh nuid nii pallu om? Vai saa munast kah luksuskaup, medä ega mats osta ei jovvaki muidu ku pühis? Nuu, kiä säänt-se asja nii kimmäde üles omma võttanu, omma nii noorõ, et ei mäleta, määne oll' mi elu kolmõ-kümne aasta iist, ku inemise poodin vai tõsõ jalust maha juus-ki, ku munaresti laost vällä tõu-gati. Ja ku viil nakat targutama, et vast omgi nii, nigu kõnõldas, et sääntse algatusõ omma tõnõkõrd võõralt maalt tellit, kost uma kau-baga siia tahetas sisse murda, sis võit pää peris paistõtama nakada. Kõnõlamalda viil tuust, et nii nigu maaškõil, ei olõ ka munõl sündümisest silti küllen, kost ta peri om. Ja jovvami jäl vällä ra-hani ja nuideni, kel küländ, aga kiä alasi enämb os tahtunu.

Ega peris rahajaht ka tulõmada ei jää, ku tuu pensioni tõsõ sam-ba säädüs vasta võedas. Jo sis, ku tuust ammu ennegi juttu oll', tük-ke viisakalt rõivõil noorõ poisi hennest tükki maad vanõmbõilõ liinan suurin poodõn naarut-sõ näoga ligi ja tahtsõ teedä, kohe provva vai härrä uma raha pand... Arvada, et põra säädvä ka kassi ja rebäse jo tagajalgu kimmäde vasta maad, et õigõl aol plati karada ja Buratino käest kuldraha hää jutuga henele saija, enne ku mõni tõnõ peenembält üldä teenusõpakja jaolõ saa.

Märgutamist ja targutamist om, olõ ennegi esi virk kõgõst jaku saama!

NÕLVAKU KAIE

Pulga Jaani
mõtõlusOlõmi eläjiide vasta
õiglasõ

Õiglust piat jagunõma nii kodu- kui mõtsaeläjiile. Põrõlt om mii ütiskonnas asi tuust kavvõndan.

Kiäki näge pargin oraviid ja ei jõvva umma vaimustust kui-gi varjada: küll omma ilusa ja hää eläjägõsõ. Tuud tä tähele ei panõ, et säält pargist omma väiku tsirgu pia kõik minemä pagõnu. Mille? Selle, et orava söövä näide muna vai poja är. Sõõsi näid kah, ku kätte saanu.

Kass om inemisel kodustõt nārilliste häõtämises. Hiire, roti ja ... orava. Siberin om jahi-meeste siän levinü oravajaht kassiga. Ollõv pallu tõhusamp ku jaht piniga. Asi om kõigil-dõ paigan: jahimiis tiin orava-nahku päält, oraviid om taigan pallu ja kui ei häõtä, koolõsõ nälga. Ei massa meilgi arvada, et väiku tsirgu omma kaonu kassi kõttu. Kass, kui tä mõnõ tsirgu püüdki, ei saa tuun asjan kuigi orava vasta.

Suur jagu kanapidäjiid tahtnu kõik suurõmba kulli är häõtä. Tegelikult pääle kanakulli meil kiäki kannu ei murra ja hiire-viu, vastapite, aja kanakulli mi-nemä. Ei olõ nii, et midä suu-rõmb, toda suurõmb rüüvli.

Inämbjagu kodu lähkün elä-viit siugõ omma nastiku ja nä tegevä hiiri häõtämise inemi-sele ainult hääd. Tuugipoolõst, ku mõni naistõrahvas nastikut näge, nõud tä kurja helüga: tapa är! Ja mõni meesterahvas tappki, et naasõlõ häädmilt tetä. Häbüasi!

Rotimürk, mia kasse asõndama om mõtõldu, tapp kah ilma vali-kulda – hiiri, kasse, nirke, tsirkõ (ku jupi kätte saava). Ma olõ nän-nü katõ kassi surma mürgü taga-järjel ja inämb ei taha nätä.

Millegiperäst arvatas, et ine-mine om mõistusõga elläi. Lin-puul tuudu näüte tuud arvamust ei kinnitä. Aga sinnäpoolõ ta-sunu iks püüdä, toda inämb, et kirändüst ja muud sorti tiidüst om põrõlt jo küländ.

Äkki om asi tollõn, et õigla-nõ miil om hõnõn?

PULGA JAAN

Uma Lehe sügüsene jutuvõistlus

Hää lugõja ja kirotaja! Kuulu-tami vällä Uma Lehe 17. jutu-võistlusõ.

Ku teil om rahvalõ kõnõlda mõni põnnõv, lustilinõ vai hal-lus õkva elost peri jutt, saatkõ tuu Uma Lehe jutuvõistlusõlõ. Parõmbidõ kirätükke autori saava avvohinna ja hää jutu trükümi 2021. aastaga joosul lehen är.

Võistlusjuttõ sordi:

1. Periselt elon juhtunu nafa-linõ vai tõsinõ lugu

Lugu, miä om olnu kas nafa-linõ, oppusõga, saatuslik vai muidu ummamuudu. Võinu olla periselt sündünü.

2. Lugu, midä periselt es juhtu

Mõnõ lugu omma tegünü inemise pää seen: nättü unõn vai mõtõldu edesi määndsestki juhtunust asast, kuimuudu olõs võinu olla. Mõnikõrd ei saaki periselt arvo, om taa lugu juh-

tunu vai vällä mõtõldu. A lugu om jo iks olõman, kasvai kiro-taja pää seen. Peräkõrd om hää lugu?

3. Kaika Laine man

Oodami juttõ kirotaja kogõ-musõst rahvaravitsõjaga. Tuu ei piä õkva Kaika Laine esi olõma, või olla ka mõni tõnõ rahvatohtri.

4. Külgenakkaja tõbi

Oodõdu omma kõiksugud-sõ haigusõjutu, mitte õnnõ nuu, miä koroonat pututasõ. Näütüses või kirota tuust, kuis Eestimaal oll' 1980. aas-til suu- ja sõratõbi, vai viil kavvõmbalt: määndse tõvõ päält sõta liiku jne. Kiä taht koroonat kirota, toolõ om abis Eesti Rahvaluulõ Arhiivi vastamisleht «Tervise hoidmi-ne koroonakriisi ajal» (http://kratt.folklore.ee/ctrl/et/Kysit-luskavad/andmed/22).

Teema omgi vällä pakut kuuntüün rahvaluulõ arhiiviga.

Inne luu kirotamist
lugõgõ läbi seo oppus:

Egä inemine või saata võistlu-sõlõ kooni viis juttu. Jutt piät olõma kirotaja hindä luudu ja tuu ei või olla inne mõnõn tõsõn lehen vai raamatun är trükkit ega internetti üles pant. Lugu võinu olla mõistligu pik-kusõga, mitte pikemb ku üts arvudilehekülg (3500 tähe-märki, 700 sõnna). A või ka lühembä jutu kirota.

Ku pään om hää jutt, a saa-i vai mõista-i taad kirja panda, sis kõlistagõ tel 782 2221 vai 5692 2841. Märgimi vällä, kui-muudu lugu iks kirja saanu.

Egä jutu mano kirotagõ kimmähe uma nimi, aadrõs ja telehvoninumõr! Ku tahati, et lehen trükitäs ti tõnõ (vällä-mõtõld) nimi, kirotagõ tuu suuv eräle luu lõppu.

Jutuvõistlusõlõ saatmisõga and autor Umalõ Lehele õigu-sõ juttu lühendä, toimõnda ja tuud lehen ja internetin avalda.

Oodami juttõ nikani ku 20.11.2020. Jutu pallõmi saa-ta e-kiraga info@umaleht.ee pääle vai postiga Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro liin.

Tunnissõna: jutuvõistlus. Parõmbidõ juttõ kirotaja saava preemiä. Kõik kirotaja saava tenõtähes tulõva aasta Võro-Seto tähtraamadu.

Terävät sulgõ!

Ülestähendüisi «ärjäänüst» laadust

RAHMANI JAN

Timahava es kosta Lindora laadun tümpsumuusikat. Inemise laadu pääl oli rõõmsa ja ütlivä, et sääne taa Lindora laat pidanügi olõma. Lustilinõ miil, vabahusõtnnõ ja kombist kinnihoitminõ ommaki märksõna, minka seokõrd-sõt puulvarguisi peetüt Lindora laatu või kutsu.

Simunapäiv, 28. rehekuu 2020. Kell 8 hummogu olf laaduplatsi pääl vast puul-sada inemist. Mõnikümmend müüjät oli uma kraami vällä pandnu. Platsi veeren saisi vallavalitsusõ inemise, kõigil tsipa hapnõ näo iin. Laat, miä olõs pidanü är jäämä, sai siski peetüs, selle et inemise taa är-jäämisega es lepü.

Alostusõn olf tunnõ, nigu midägi viil otsitas vai oodõ-tas. Peris julgõ müüjä es olõ ja ostjit kah suurt es liigu. A kuigimuudu, nigu täämbäd-sel aol juhtus, lätš sõna lakja ja õigõ pia naas laatu tulõma ostjit ja müüjit kah.

Kõgõ edimäne asi, miä mul-lõ laatu jõudõn kõrvu jäi, olf kikka kirgmine. Kikkit om iks laadu pääl olnu, a noidõ hellü ei olõ hariligult makimuusiga seest kuulda. Ja tõõnõ esierä-line asi seol laadul olf rõõmsa rahvas. Inemise kitivä, et ilm om illos ja ka tuud, et laat om seokõrd õkva nii suur, nigu tä olõma pidanü. Ja kuigi autoga sai timahava sõita Lindora tiiristi vällä, es olõ tuu ao seen, ku ma säääl olla jõudsõ, mää- nestki rahvapuudust. Vahepääl olf ka sääne tunnõ, et jälki pandas auto Tabina küläni väl-lä. A rahvas es korju summa, innembä võidsõ nätä nigu uja-kõsõ juuskmist: ärminejä lätši är ja manotulõja tulli mano.

Mälehtuse korvilaadust

Mul hindäl om Lindora laa-duga hulga mälehtüisi. Latsõn olf tuu mu kodolaat. Edimäst laadunkäüki mäletä 1980. aastidõ keskaigast. Lätšimi nii kellä kümne paiku Lindorra, üttegi müüjät es olõ. Mõnõ vanamehe koosõrdiva ümb-re ja seletivä, et laat om joba läbi. Jah, varahanõ kelläaig om olnu üts seo laadu märksõnnu. Ja korvi – mu mälehtüisin om Lindora laat päämidselt korvi-laatu. Müüdi suuri ja väikeisi lastukorvõ. Säläkorvõ sai säält laadust iks tuudus.

Edesi lätš laat egä aastaga iks suurõmbas ja suurõm-bas. Ei mõistaki üteldä, mille mõnõ asaga juhtus niimuudu, et tä saa rahva hulgan kuulsas ja kõik rühkvä tuud kaema. Lindora laat om perämädsel kolmõlkümnel aastagal sääne rahvamagnet olnu.

Sis määndseltgi aol naati laatu «kõrraldama». Mu jaos tähend kõrraldaminõ tümpsu-muusikat. Tümpsumuusika mullõ ei miildü.

Vana kombõ ja vaba henge

Timahava juhtu sis nii, et näimi kõrraldamada laatu. Õigõmb olõs kül üteldä – esi-kõrraldunut laatu. Ja mu mee-lest midägi tuust kehembäs joht es lää.

Rahvas olf, nigu ma joba ütli, rõõmsa. Tuu rõõm olõs tulnu nigu kikkalaulust ja tundõst, et võimulõ om vasta astutu.

Taa Lindora laat sõglusi vällä inemiisi jaos päätähtsä. Vabahusõ olla ja otsusta esi, niimuudu, et kiäki ei tulõ sul-lõ ütlemä, midä sa kuimuudu tegemä ja kon olõma piät. Ja viil näüdäs taa vannu kombidõ väke. Miä inemisele sisse hari-nu om, tuud iks peris lihtsäle muuta ei saa.

RAHMANI JANI PILD

Nii ku Vananurmõ Ilmar pillile helü sisse lei, naas kõrraga üts tandsupaar Ilmari pilli perrä keerutama.

Tüüriistamüüjä kraami mano huvilliidsi jakku.

Naa kikka tulli laatu traktoriga.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimi periolõmisõst ja tähendüsest.

Kaarna

Seod nimme kand Eestin 163 inemist. 12 inemisel om sama nimi vanan kiräviien *Karna*. Nii üldä olõ-i peris täpsä, selle et ka vanan kiräviien tull kirola *Kaarna* (kinnidsen silbin pikk-a katõ tähega), a mõni mõisa-kirolaja kirol iks *Karna*.

Panti taad nimme õnnõ Tar-tu-, Mulgi ja Võromaal. Kõgõ inne pand õpõtaja Roth Kane-pin 1809 taa nime Erästvere Sika Hindriku ja Jüri per-riile. Kats nimme inne Sika Hindrikut om hengeramatun Hausi talu ja säääl pantu Harak (*Harrak*).

Pindi mõisan panti Kaarna Mõsküläst peri suguvõsalõ. Säält peri Väikesse Reinu (*Wei-kenne Rein*) poig Aadam Kaar-na vei nime üten Partsi ja Räpi-näle. 1826. aasta hingerevisjon kirolas Pindi nimme kujuga *Kahrna*. Rõugõ kihlkunna tõnõ Kaarna panti Suurõ-Ruu-ga külän Handimiku Jaani poja Peebu perrele.

Tõisi Kaarna-nimeliidsi alg-kodu om Vanal-Otepääl, kon om ka Kaarnajärv, sõs Kire-pi (saksa *Kirrempeh*) mõisan

Rõngu kihlkunnan, kon nimi panti Kõdukülä Kaarna talu perrä, sõs Sangasten, kon nimi panti Tagulan, Oinakülän ja Väiku-Puka mõisan. Põha-Tartumaal om ainukõnõ kotus Elistvere mõisa.

Vahtsõ-Suislepä mõisan Tarvastun sai Kaarna (*Karna*) nime õnnõ ütsik naistõrahvas, 40aastanõ tiinjätütrik Mari, nii et vaivalt tuu nimi edesi lätš.

Õnnõ ütäl kõrral (Kirepin) om nime alussõs kimmäle talu-nimi, muidu või olla tegemist nime saaja kutsmisnimega. Kutsmisnime võimalusõ omma hää: «musta verd nigu kaarna», «vahis nigu kaarna» jne. Tege-mist või olla ka lihtsäle üte ni-mega tsirgunimmi rian, mis nimeandjalõ miilde tulliva.

Kaarna vai *kaarnas*, soomõ *kaarne* om vana uurali sõna. Põhaeesti keelen om tegünü erikuju *kaaren*. Tuudki om nimes pant, Lautna mõisan Läänemaal ja Põllkülä mõisan Harjumaal. Nimmi eestistämise aigu võti nime *Kaarna* Ba-jatski Valgan ja Gorjunov Kaiu vallan.

SAARÕ EVAR

Mi edevanõmbidõ hingi kujotaja märdi- ja katrisandi käävä ümbre hingikuul

PÄÄHÄMÄÄRMINE

Märdikuu tuu sandin(sandis)-käu-mise. Ammudsõl aol käve märdikuu alostusõn hingesandi, sis märdi-, sis katrisandi. Joulukuul käve kah ümbre maskõga tegeläse, kiä andõ es küsü, a küläliidsile jo õks pakutas üt-te-tõist. Ku taa võõralõ anni andminõ viil umalõ perrele ka õnnõ vai vähämbält uskmit õnnõ sisse tuu, sis joht olõ-i hallõ paakaast poiguta, sahvihe vai keldrihe astu. Karilatsi Vabaõhu-muusõumi majjo ussõ omma 5.–10. märdikuul valla märdi- ni 19.–25. märdikuul katrisantõ jaos. Oodami küllä kõiki, kiä tahtva rohkõmb teedä santmisõ kombist, selges saia mõnõ märdi- vai katrilaulu vai tsõõrimängu ja hindäle sandimaski tetä. Ega tark omgi santminõ õks varahuisi ette val-mista. Inne õigõ märdi- vai katripää-vä kätte joudmist om hää märki tuu üle, mille sääne kommõ om kunagi algusõ saanu, kiä olli vana ao tege-läse ja määndsit vigurit nä umal aol santman kävven ette võti. Vaihõpääl omma muutunu nii aig ku kombõ, a vast and vana ao tiidmine täämbäd-se päävä santolõ mano julgust muuta sandilaulõ ja –suuvõ nii, et nuu luba-nu perrerahvalõ säänest õnnõ ja ede-nemist, midä täämbädsen ilman vaia lätt. Kimmäle proovimi sanditamisõ uma naha pääl perrä ja läämi käümi mõnõn muusõumi vanan kodon kü-län. Mi tan muusõumin loodami, et noorõ sanditaja jätvä miilde tundmi-sõ, miä teküs märdi-katrilaulõ kajast rehetarõ sainapalkõ pääl ja jalgu mün-dinäst savipõrmandu pääl ni võtva tuu tundmisõ üten, ku õigõl pääväl naabriperrä ja kavvõmablõgi santma

MÄRDINÄTÄL

KARILATSI VABAÕHUMUUSÕUMIN

5.-10. MÄRDIKUUD

19.-25. MÄRDIKUUD

KADRINÄTÄL

KARILATSI VABAÕHUMUUSÕUMIN

TEEDÜS JA KOKKOLEPIMINE
7970 310, 5801 8601
polvamaa@wi.ee

läävä. Santõ köüdüst edevanõmbidõ ärlännüisi hingiga om arvat ja seletet jo ammudsõst aost. Köüdüst lännü aoga om väega hää otsi muusõumist ja hingekuu undsõdsõ, tuulidsõ ilma andva mano uskmit, et ammu elä-

nü edevanõmba hoitva mi tegemiisil ärlännüisi hingiga om arvat ja seletet jo ammudsõst aost. Köüdüst lännü aoga om väega hää otsi muusõumist ja hingekuu undsõdsõ, tuulidsõ ilma andva mano uskmit, et ammu elä-

vai 5801 8601 vai kirola e-kiri pol-vamaa@wi.ee. Teedüst saat mano muusõumi kodolehe päält: karilatsi-museum.ee.

LUUDE MARGE

